

શ્રી ભદ્રેશ્વર વસઈ મહાતીર્થ (ફોલ્ડર નં. 1061)

મુખ્ય ટાઈટલ	
આ પુસ્તક સંબંધી કેટલીક વાત (પ્રસ્તાવના)	5
ગ્રંથ અને ગ્રંથકાર-મારી દૃષ્ટિએ (પૂજ્ય મુનિ શ્રી કીર્તિચંદ્રવિજયજી મહારાજ)	11
પ્રવેશક (શ્રી દુલેરાય કારાણી)	15
અનુક્રમ	21
સંદર્ભગ્રંથસૂચિ	24
શુદ્ધિપત્રક	29
1. નમન કચ્છની ધરતીને	3-12
“કચ્છડો બારે માસ”	3
શીલ, સમર્પણ અને સાહસની ધરતી	4
ધર્મભાવના, ધર્મસ્થાનો અને ધાર્મિક સુમેળ	7
નિભાવનાં સાધનો	7
કચ્છની સંસ્કારિતા	8
સાહિત્ય, સંગીત અને કળાનો વારસો	9
બીજું આગવાપણું	11
2. કચ્છમાં જૈનધર્મ અને જૈન મહાજન	13-21
જૈનધર્મનું ધ્યેય	13
કચ્છમાં જિનમંદિરો અને તીર્થો	14
જૈન મહાજન	15
કચ્છના વિકાસમાં જૈન યતિઓનો ફાળો	18
વર્તમાન નિવૃત્ત મહારાઓશ્રી	20
જગડૂશાહનું નામ અને કામ	21
3. વર્તમાન ભદ્રેશ્વર-વસઈ મહાતીર્થ	22-48
ભદ્રેશ્વર નગરની જાહોજલાલી અને સ્મૃતિ	22
તીર્થનો પુષ્પયોગ	23
શાંત, એકાંત, સોહામણું ધર્મસ્થાન	23
ત્રણ ગઢ	24

પરમાત્માનાં દર્શન	26
બે શિલાલેખો	27
રંગમંડપમાં પરમાત્માની સન્મુખ	28
મૂળનાયકની પાછળું અનોખું પૂંઠિયું	29
મૂળનાયકની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ	30
ઘુમ્મટનું ચિત્રકામ અને બે શિલાલેખો	32
દેવીની મૂર્તિઓ	33
ભમતીની દેરીઓ	33
શ્રી કલ્યાણસાગરસૂરિ તથ મહાકાળી વગેરેની દેરી	34
જૂના મૂળનાયક શ્રી શામળિયા પાર્શ્વનાથ	34
ભોંયરાવાળી દેરી	35
શ્રી સુધર્માસ્વામીની મૂર્તિ	36
દેરીઓના જીર્ણોદ્ધાર કરાવનારાના લેખ	37
વિશિષ્ટ પૂજામંડપ	37
શ્રી આસુભાઈનું બસ્ટ	37
શિલ્પકળાની સમૃદ્ધિ	38
રંગરોગાન અને શિલ્પકામ	39
ટાઈલ્સનો ઉપયોગ	40
મંદિરના ઉંબરા	40
વિપુલ ચિત્રકામ	40
બાહરની અદ્ભૂત કોરણી	42
ઉપરના ભાગનું શિલ્પસૌંદર્ય	43
વિશિષ્ટ શિલ્પાકૃતિઓ	44
થોડાક ભગ્ન અવશેષો	44
એક શિલાલેખ એની સાચવણીની જરૂર	45
ઉપાશ્રયમાં એક છબી અને એક મૂર્તિ	45
ચોઘડિયાં અને ભાવના	46
પ્રતિમાઓ વગેરેની સંખ્યા	46
ગચ્છોના સુમેળની ધર્મભૂમિ	47

તપગચ્છનું ગુરુમંદિર	47
ખરતરગચ્છનું ગુરુમંદિર	47
પાયચંદગચ્છનું ગુરુમંદિર	48
અંચળગચ્છની દેરી	48
4. છેલ્લો જીર્ણોદ્ધાર	49-72
જીર્ણોદ્ધાર અને વ્યવસ્થા	49
જીર્ણોદ્ધાર પહેલાંની કચ્છની પરિસ્થિતિ	50
મહારાઓ શ્રી દેશળજી બીજા	52
યતિ શ્ર ખાંતિવિજયજી	53
દેશળજી બાવાનું ભદ્રેશ્વરમાં આગમન	54
યતિશ્રીનો મહારાઓશ્રી સાથેનો સંબંધ	54
મહારાઓશ્રીનું વચન અને જૈન સંઘમાં જાગૃતિ	56
જીર્ણોદ્ધારનું કામ	59
આ ઉદ્ધારની નોંધ	59
અંગ્રેજોના સંપર્કનો લાભ; પુરાતત્ત્વનું રક્ષણ	60
કર્નલ મેકમર્ડો અને બીજા અંગ્રેજોની ભદ્રેશ્વર પ્રત્યે લાગણી	61
એક શંકા	62
શંકાનો ખુલાસો	63
મૂળનાયકની ફેરબદલી	63
તર્થની છેલ્લી બેહાલીનો સંભવિત સમય	64
જીર્ણોદ્ધારની જરૂર	65
છેલ્લો જીર્ણોદ્ધાર	65
એક ખુલાસો	67
ત્રણ ગચ્છોનો ત્રિવેણીસંગમ	68
યાત્રા-મેળો	68
શેઠશ્રી નગીનદાસ કરમચંદનો મહાન સંઘ	70
5. ભદ્રાવતી નગરી	73-88
ઇતિહાસની ઝાંખી કડીઓ	73
નગરીની વાત	74

નગરીની પ્રાચીનતા	74
કનક ચાવડાનો કબજો	77
ભદ્રાવતીમાંથી દ્રેશ્વર	77
સોલંકી અને વાઘેલા શાસન	77
જાડેજાઓનું શાસન	79
ભદ્રેશ્વરનો કિલ્લો	79
કેટલાક શિલાલેખો	79
ગ્રંથસ્થ ઉલ્લેખો	81
શ્રી જગદ્ગુરિત	81
શ્રી વર્ધમાન-પદ્મસિંહશ્રેષ્ઠિચરિત્રમ્	82
પ્રશસ્તિઓમાં ભદ્રેશ્વરનો ઉલ્લેખ	86
થોડાક નોંધપાત્ર ઉલ્લેખો	87
ખોદકામની જરૂર	88
6. તીર્થની સ્થાપના	89-105
તામ્રપત્ર અંગે વિચારણા	90
તામ્રપત્ર સાંપડ્યા પહેલાંની વાત	95
માંડવીની પ્રત	97
ભદ્રેશ્વરની પ્રત	99
ડો. જેમ્સ બર્જેસ	99
શ્રી વ્રજપાલ ભગવાનલાલ છાયા	100
યતિ શ્રી ખાંતિવિજયજીએ એકત્ર કરેલી માહિતી	101
સંપ્રતિ રાજાએ તીર્થ સ્થાપ્યાની નવી વાત	103
આ તીર્થ વસઈ ક્યારથી કહેવાયું	103
તીર્થના ઉપદેશક-પ્રતિષ્ઠાપક કોણ	104
7. આપત્તિઓ અને જીર્ણોદ્ધારો	106-149
કેટલીક આપત્તિકારક ઘટનાઓ	106
સમયસરની સહાયો તથા જીર્ણોદ્ધારો	110
સ્થળ નિર્દેશ અને વિશેષ વિચારણા	111
સંપ્રતિ રાજાએ કરાવેલ જીર્ણોદ્ધાર	111

કાલકસૂરિના ભાણેજનો ઉદ્ધાર	113
વનરાજનો જીર્ણોદ્ધાર	113
કનક ચાવડાનો ઉદ્ધાર	113
શ્રીમાલીઓનો ઉદ્ધાર	117
મહારાજા કુમારપાળનો ઉદ્ધાર	118
શ્રી જગતચંદ્રસૂરિજીના ઉપદેશથી થયેલ ઉદ્ધાર	119
વસ્તુપાળ-તેજપાળનો ઉદ્ધાર	119
જગદ્ગુણનો ઉદ્ધાર	121
જગદ્ગુણના જીર્ણોદ્ધારનો સમય	130
વાઘેલા સારંગદેવનો ઉદ્ધાર	131
જામ રાવલનો જીર્ણોદ્ધાર	133
વિ.સં. 1622નો શ્રીસંઘનો ઉદ્ધાર	136
મહારાઓ શ્રી ભારમલજીનો ઉદ્ધાર	140
વર્ધમાન શાહ તથા પદ્મસિંહ શાહનો ઉદ્ધાર	144
કર્નલ મેકમર્ડો વગેરે અંગ્રેજ અમલદારોના સહકારથી જૈન સંઘે કરેલો ઉદ્ધાર	147
8. શિલાલેખો	150-163
1. તીર્થમાંના શિલાલેખો	150
(અ) વિદ્યમાન શિલાલેખો	150
1. વિ. સં. 1939નો સંસ્કૃત શિલાલેખ	151
આ શિલાલેખનો ભાવાર્થ	153
2. વિ. સં. 1939નો ગુજરાતી શિલાલેખ	153
3. વિ. સં. 1659નો શિલાલેખ	154
4. વિ. સં. 1594નો શિલાલેખ	155
ભાવાર્થ	155
5. વિ. સં. 1304નો પ્રતિમાલેખ	156
અર્થ	156
થોડીક વિચારણા	156
6. બિલકુલ નહીં ઊકલતો શિલાલેખ	157
(આ) મંદિરમાંથી લુપ્ત થયેલા (દબાઈ ગયેલા) શિલાલેખો	157

1.	157
2.	158
3.	159
(2) ભદ્રેશ્વરના ઉલ્લેખવાળો શિલાલેખ	159
(3) દ્રેશ્વરની પ્રાચીનતાનું સૂચન કરતા અન્ય લેખો	160
પ્રતિમા-લેખો	160
એક લેખ અંગે મહત્વનો ખુલાસો	160
9. વહીવટ અને સગવડો	164-184
શેઠ વર્ધમાન કલ્યાણજીની સંસ્થા	164
બંધારણની કેટલીક જાણવા જેવી બાબતો	166
ટ્રસ્ટના ઉદ્દેશો	167
બંધારણમાં ફેરફાર અંગે	167
ટ્રસ્ટીઓ, પ્રમુખ અને મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી	168
પ્રતિનિધિ	168
પેઢીની સ્થાપનાથી તે અત્યાર સુધીના ટ્રસ્ટીઓની યાદી	168
માજી (નિવૃત્ત થયેલા) ટ્રસ્ટીઓ	169
પેઢીની સેવા કરનાર વિદ્યમાન ટ્રસ્ટીઓ (વિ.સં.2009)	169
વિ.સં. 2030ના વર્તમાન ટ્રસ્ટીઓ	170
ધર્મશાળાઓ વગેરેની સગવડો	172
જુદાં જુદાં ગામોના સંઘોની તથા વ્યક્તિગત માલિકીની ધર્મશાળાઓ	172
તીર્થની પેઢી હસ્તકની ધર્મશાળાઓ	173
ઉપાશ્રયો	173
બીજી ઇમારતો	174
બીજી સગવડો	174
1. ચોવીસે કલાક પાણી	174
2. વીજળી	174
3. સેપ્ટીક ટેંકવાળાં જાજરૂ	174
4. સ્પેશિયલ બ્લોક	174
5. રમતનું મેદાન	175

વર્ધમાન નિવાસ	175
પેઢી હસ્તકની ધર્મશાળાઓ	175
વ્યક્તિગત ઇમારતો	175
ફૂલવાડી	175
ઓળી તથા ઉપધાનની સગવડ	175
બહારગામનાં જિનમંદિરો વગેરેની સાચવણી	176
શ્રી મહાવીર જૈન વાચનાલય	176
પેઢીના અત્યારના મુખ્ય મહેતાજી	176
શ્રી વર્ધમાન જૈન ભોજનાલય	177
પહેલી કાર્યવાહક સમિતિ	178
વિ.સં.2008ની કાર્યવાહક કમીટી	180
વિ.સં.2021ની કાર્યવાહક કમીટી	180
વિ.સં.2024માં રચાયેલ કાર્યવાહક સમિતિ	181
અત્યારે વહીવટ સંભાળી રહેલ કાર્યવાહક સમિતિ	181
શરૂઆતનાં મકાનો	182
ભોજનાલયનું સ્વતંત્ર અને સુંદર મકાન	182
ભોજનાલયની સફળતા	183
લોકચાહના	184
10. ભદ્રેશ્વરનાં જોવાલાયક સ્થળો	185-197
ચાર ભાઈબંધોનાં સ્મારકો	185
જગડૂશાની ત્રણ મહેલાતો	186
ચોખંડા મહાદેવ	187
એક કુંડનો ઉલ્લેખ	188
મહેલ કે મસ્જિદ ?	188
ખીમલી મસ્જિદ	189
લાલશા બાઝ પીરનો ફૂબો	190
પંજોરા પીર	190
ખંડિત દેરી	191
તળાવ અને એની આસપાસ	191

ગામની અંદરનાં કેટલાંક સ્થાનો	191
ભરૂડિયા ગામ	192
ભૂતેશ્વરનું મંદિર	192
ઢેઢાણ તળાવ અને વાવ	193
દુદા હરિજનની વાવ	193
એક પ્રશ્ન	194
જૂની છત્રી : જગડૂશાની બેઠક	194
મોતીનું ખેતર	194
હનુમાનની ઢેરી	196
ચક્રો પીરની દરગાહ	196
આ બે ઇમારતો ક્યાં ?	196
નોંધ	197
11. કચ્છની મોટી તથા નાની પંચતીર્થી	198-224
મોટી પંચતીર્થી	198
અબડાસા તાલુકાની વિશિષ્ટતા	199
મોટી પંચતીર્થી	201
સાંધાણ	201
સુથરી	202
કોઠારા	207
એક જાણવા જેવી વાત	210
મુખ્ય શિલ્પી	210
પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ	211
ખર્ચ અને એની વહેંચણી	211
માહિતીપૂર્ણ શિલાલેખ	212
વિશાળઘંટ	213
જખૌ	213
નલીઆ	215
તેરા	218
શ્રી જુરાવલા પાર્શ્વનાથનું મંદિર	218

શ્રી શામળીઆ પાર્શ્વનાથનું મંદિર	219
કચ્છની નાની પંચતીર્થી	221
મુંદ્રા	221
ભુજપુર	222
મોટી ખાખર	222
નાની ખાખર	222
બીદડા	222
માંડવી	223
બીજાં કેટલાંક સ્થાનો	223
પાટનગર ભુજ	223
બીજાં સ્થાનો	223
કંથકોટ	224
પુરવણી (કેટલાક ઉમેરા, સુધારા તથા ખુલાસા)	225-232
યતિ શ્રી સુમતિસાગરજીવિરચિત શ્રી ભદ્રેશ્વર તીર્થનું ચોઢાળિયું	225
નોંધ	230
શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરિજીનું ગુરુમંદિર	230
મહાવીરનગર નામકરણ	231
મૂળનાયકના લાંછન અંગે અગત્યનો ખુલાસો	231
સ્થાપના નહીં પણ કલ્પ	232
એ વર્ધમાન શેઠ બીજા છે	232
પચીસ નહીં પણ પંદર વર્ષ	232
અંચળગચ્છના હતા	232
જેમ્સ બર્જેસ	232
વિશેષનામોની સૂચી	241